

КІЛЬКА СТОРІНОК ІЗ ЖИТТЯ О. Я. ВОЛОСКОВА

Серед пейзажних творів минулого століття із колекції Чернігівського художнього музею привертають увагу три картини російського художника-пейзажиста, представника пізнього романтизму Олексія Яковича Волоскова: «Готичний міст у Сокиринському парку» (1845), «Церква у Сокиринцях» (1848), «Салиба Г. П. Галагана у Лебединцях» (1857). Вони цікаві не тільки високою майстерністю виконання, чистим яскравим колоритом, чарівною красою зображеної природи, але й тим, що були створені на Чернігівщині. До 1917 року картини зберігалися у колекції Галаганів, відомих своїм меценатством. У 1952 році із Прилуцького краєзнавчого музею потрапили до Чернігова.

Маєток Галаганів Сокиринці у ХІХ ст. нарівні із славнозвісною Качанівкою Тарновських був найвизначнішим культурним осередком в Україні. Сюди приїздили видатні художники, музиканти, письменники. Серед них: Т. Шевченко, Л. Лагоріо, Л. Жемчужников, А. Мокрицький, кобзар Остап Вересай, грою і співом якого заслуховувалися М. Лисенко і М. Старицький.

Певний час перебував у Сокиринцях і автор згаданих картин Олексій Якович Волосков. На жаль, ім'я його майже зовсім забуте. Воно не згадується у монументальних працях з історії образотворчого мистецтва, є лише коротенька скупа інформація в довідниках, яка не дає уявлення про особистість митця. Відсутність більш-менш повних відомостей, а також бажання дослідити його зв'язки з Чернігівщиною і стали причиною моїх пошуків. Звіти Товариства заохочення художників (ТЗХ), особисте його листування допомогли відтворити деякі сторінки життя Олексія Волоскова.

Народився художник 1822 року у м. Ржеві Тверської губернії в родині купця. За власним висловом змалку відчував «непереборне прагнення до живопису». Це і змусило його у 1837 році, незважаючи на тяжку хворобу ніг, полишити отчий дім і відправитися до Петербурга на навчання. У цьому ж році п'ятнадцятилітнього юнака приймають до Академії мистецтв стороннім учнем по класу М. Н. Воробйова — відомого на той час художника-романтика і досвідченого педагога. Під впливом свого вчителя Олексій Волосков багато працював на натурі, що сприяло швидкому розвитку його хисту. І вже у 1839 році початкуючий живописець одержав свою першу нагороду — Малу срібну медаль за виконання перспективних видів.

Прикметний той факт, що одночасно з Олексієм Волосковим в Академії мистецтв навчався Тарас Шевченко. Про їхні стосунки не збереглося ніяких даних, але прізвища обох часто зустрічаються поряд в екзаменаційних листках. 1845 року вони разом скінчили навчання, одержавши звання некласних художників. Цього ж року Олексій Волосков став пансіонером Товариства заохочення художників (ТЗХ) і йому була призначена постійна грошова допомога.¹

Протягом 1845—1851 років ім'я живописця згадується майже в кожному звіті ТЗХ. Він характеризується як людина обдарована, працелюбна, наполеглива, допитлива, віддана мистецтву.² Художник багато і з захопленням працює на натурі, кілька років підряд влітку виїздить на практику до Нарви, пише краєвиди, в яких «з великою правдивістю передає красу зображеної місцевості».³ Коло творчих інтересів

живописця не обмежувалося лише пейзажем. Він відвідує художній клас Академії мистецтв, де успішно займається «стюдами з людських постатей». Члени комітету ТЗХ досить високо оцінювали твори Волоскова. У звіті за 1845—1846 р. читаємо: «Пан Волосков... не зупиниться на цих перших спробах, і ми маємо право сподіватися, що з часом буде одним з найдостойніших наших пейзажистів».⁵

Творчість митця, його живописна манера з характерною для нього ретельністю і точністю зображення, привернули увагу Г. П. Галагана, члена ТЗХ. Він і запросив до себе у Сокиринці Олексія Волоскова для практичних занять терміном на два роки.⁶

1845 року молодий художник прибуває у Сокиринці. Більш як століття цей маєток належав родині Галаганів. У 1820—1830 роках тут на місці вікового лісу був створений чудовий парк за проектом архітектора П. Д. Дубровського та садівника Бістарфельда. Залиті сонцем галявини, ставок з мальовничими берегами, оригінальні архітектурні споруди не могли залишити байдужим романтично настроєного художника. У картинах, створених у Сокиринцях (про них вже згадувалося раніше), Олексій Волосков зумів відчутти і передати пишну, небуденну красу навколишньої природи. Від них віє тишею, спокоєм, умиротвореністю.

У 1851 році Олексій Волосков одержав звання призначеного в академіки. Цього року, як відомо із звіту ТЗХ за 1849—1851 роки, він перебував в Качанівці на запрошення члена Товариства Г. С. Тарновського. Тут художник написав свою найвідомішу картину «Качанівка. Біля чайного столу» (1851), яка зберігається нині у Державному російському музеї в Санкт-Петербурзі. На ній зображені мешканці маєтку: Г. С. Тарновський — тодішній господар, його племінниця Юлія Василівна, в яку був закоханий художник П. Федотов, і небіж Василь Васильович, відомий громадський діяч, член багатьох комісій з селянських питань, з дружиною Людмилою Володимирівною, зображеною в картині Маковського «Поміщиця» (Сумський художній музей).

Найтісніші стосунки склалися у Олексія Волоскова з родиною Василя Васильовича Тарновського. Довгий час художник жив у нього в Потоках. Навчав малюванню сина (Василя Васильовича-молодшого), у майбутньому відомого колекціонера української старовини. Чарівна природа Потоків і Качанівки надихала живописця на творчість. Три картини з качанівського циклу зберігаються у Сумському художньому музеї.

Василь Васильович-старший надавав Олексію Волоскову постійну допомогу. Художник неодноразово у своїх листах дякував меценату за моральну і матеріальну підтримку. Відомо, що за рекомендацією В. В. Тарновського він отримав місце вчителя малювання у рідному місті Ржеві. 1858 року школа була закрыта, і Олексій Якович знову звертається до свого покровителя з проханням дозволити на деякий час зупинитися в його петербурзькій квартирі. Василь Васильович запропонував художнику повернутися до Качанівки й оселитися там назавжди. Але Олексій Волосков відмовився. У листі до нього в березні 1859 року він писав: «...обов'язок людини чесним трудом здобувати хліб... позбавляє мене задоволення повернутися знову до Вас у Качанівку, у Ваше славне і достойне сімейство, притулок якого став мені рідним... Змушений підкоритися необхідності залишитися у Ржеві, якщо не на завжди, то до сприятливішого часу, що може зробити повернення моє можливим. Спочатку мене чекає тут багато турбот та злигоднів: з часом сподіваюсь, за допомогою Божою і добрих людей, якщо вже не доведеться бути корисним суспільству, то хоч би не бути йому тягарем, і це було б добре за моєї фізичної залежності від усіх і всього...».⁷ У цьому ж листі

художник повідомляє, що прийняв пропозицію Московського страхового товариства і став агентом м. Ржева. Повернутися до своїх друзів у Качанівку йому вже не пощастило. Останні роки Олексія Волоскова минули в рідному місті. 1882 року він помер.

Це майже все, що нам відомо про життя художника, людини доброї, скромної, чесною, обдарованою, але нелегкою, навіть трагічною долі. Тяжка хвороба, що все життя переслідувала митця, матеріальні нестатки не дали можливості сповна розкритися його таланту. Життя О. Я. Волоскова є яскравим прикладом самовідданої всеперемагаючої любові до мистецтва.

Джерела та література

1. Звіт Товариства заохочення художників за 1845—1846 рр. — СПб., 1847. — С. 4.
2. Звіт Товариства... за 1847—1849 рр. — СПб., 1849. — С. 9.
3. Звіт Товариства... за 1845—1847 рр. — СПб., 1848. — С. 10.
4. Звіт Товариства... за 1846—1847 рр. — СПб., 1848. — С. 8.
5. Звіт Товариства... за 1845—1846 рр. — СПб., 1847. — С. 10.
6. Звіт Товариства... за 1847—1849 рр. СПб., 1849. — С. 9.
7. Лист О. Я. Волоскова до В. В. Тарновського від 6 березня 1859 р. ЧИМ

АЛ $\frac{17-42/39}{504}$

